

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН ЯАМ
АНАГААХЫН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

ДОРЖСҮРЭНГИЙН ЦАЦРАЛТ

**УЛААНБААТАР ХОТЫН БАЯНЗҮРХ, СОНГИНОХАЙРХАН
ДҮҮРГҮҮДИЙН ЗОРИЛТОД ИРГЭДИЙН СҮРЬЕЭ ӨВЧНИЙ ТАЛААРХ
МЭДЛЭГ БА ЭДИЙН ЗАСГИЙН ЗАРИМ АСУУДЛЫГ
СУДЛАХ НЬ**

Е-09180103 Эрүүл Мэндийн Бодлого

Нийгмийн Эрүүл Мэндийн магистрын зэрэг
горилсон нэг сэдэвт бүтээл

Улаанбаатар хот
2018 он

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН ЯАМ
АНАГААХЫН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

ДОРЖСҮРЭНГИЙН ЦАЦРАЛТ

**УЛААНБААТАР ХОТЫН БАЯНЗҮРХ, СОНГИНОХАЙРХАН
ДҮҮРГҮҮДИЙН ЗОРИЛТОД ИРГЭДИЙН СҮРЬЕЭ ӨВЧНИЙ ТАЛААРХ
МЭДЛЭГ БА ЭДИЙН ЗАСГИЙН ЗАРИМ АСУУДЛЫГ
СУДЛАХ НЬ**

Эрдэм шинжилгээний удирдагч:

Нийгмийн эрүүл мэндийн доктор Ю.Гантөгс

Улаанбаатар хот
2018 он

ТОВЧ ХУРААНГУЙ

Түлхүүр үг: сүрьеэ, нийгэм эдийн засгийн алдагдал, мэдлэг, амьдралын алдагдсан жилүүд

Сэдвийн нэр: Улаанбаатар хотын Баянзүрх, Сонгинохайрхан дүүргүүдийн зорилтод иргэдийн сүрьеэ өвчний талаарх мэдлэг ба эдийн засгийн зарим асуудлыг судлах нь

Үндэслэл: Улсын хэмжээнд сүрьеэ өвчнөөс үүдэлтэй нас баралт, нийгэм эдийн засагт учирч буй хохирол, амьдарлын алдагдсан жил, эдийн засгийн алдагдалыг тооцох нь нэн шаардлагатай байна.

Зорилго: Зорилтот бүлгийн хүн амын сүрьеэ өвчний талаарх мэдлэгийг үнэлэх, улсын хэмжээнд сүрьеэ өвчний амьдралын алдагдсан жил болон нийгэм, эдийн засгийн алдагдалыг тооцох.

Судалгааны хэрэглэгдэхүүн ба арга зүй: Баримтын судалгааны аргаар судалгааг хийв. Судалгаанд Баянзүрх, Сонгинохайрхан дүүрэгт оршин суудаг 227 зорилтод өрхийн насанд хүрэгчид хамрагдсан. Насанд хүрэгчдийн сүрьеэ өвчний талаарх мэдлэгийг үнэлэхдээ стандарт асуумж ашиглан дүгнэсэн тоо баримтан дээр ажилласан. 2014, 2015 онуудын улсын хэмжээний өвчнөөс үүдэлтэй нийт нас баралт, нэг хүнд ноогдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүн, цалингийн доод хэмжээний тоон мэдээллүүдийг ашиглан сүрьеэ өвчний амьдралын алдагдсан жил, нийгэм эдийн засгийн алдагдалыг тооцов.

Судалгааны үр дүн:

Баянзүрх, Сонгинохайрхан дүүргийн зорилтот хүн амын сүрьеэ өвчний талаарх мэдлэг дунд 28 (10%), муу 199 (90%) байна. 2014, 2015 онуудад сүрьеэ өвчнөөс үүдэлтэй амьдралын алдагдсан жил 12,762.5 хүн/жил байсан. Хөдөлмөрийн насныханы олж болох байсан цалин 2,113,536,000 төгрөг, үүнээс шууд байдлаар улсад орох боломжтой байсан татварын хэмжээ нь 422,707.200 төгрөг байна.

Дүгнэлт:

Зорилтот бүлгийн сүрьеэ өвчний талаарх мэдлэг нь боловсролын түвшингээр ялгаагүй байна ($p=0.419$). Баянзүрх, Сонгинохайрхан дүүргийн амьдарлын алдагдсан жил улсын нийт алдагдлын 31%-ийг эзэлж байна. Хоёр жилийн хугацаанд сүрьеэ өвчний нас баралтын улмаас нийт 94 тэрбум төгрөгтэй тэнцэхүйц алдагдал улсын хэмжээнд учиржээ.

ABSTRACT

Keyword: tuberculosis, socioeconomic loss, knowledge, years of lost life.

Title: Knowledge about tuberculosis among the adults of Bayanzurkh and Songinokhairkhan districts, and some socio-economic related issues caused by tuberculosis

Introduction: It is essential to calculate death, socio-economic loss, years of life lost, economic loss caused by tuberculosis

Objective: To assess selected group of population's knowledge, and estimate nationwide years of life lost and socio economic loss of tuberculosis.

Methods: The document review study was applied. Total 227 adults from Bayanzurkh and Songinokhairkhan districts were participated for tuberculosis knowledge assessment. Standard questionnaire was used for knowledge on tuberculosis. Calculation of years of life lost and socio-economic loss were used data from death rate, gross domestic product per person, minimum level of wage year of 2014 and 2015.

Results: The Bayanzurkh and Songinokhairkhan districts selected people's knowledge on tuberculosis was fair 28 (10%), poor 199 (90%). In 2014 and 2015, estimated years of life lost were 12,762.5 person-years. The possible wage amount earned by working age citizens were 2,113,536,000 MNT, tax income for the government equal to 422,707,200 tugrug.

Conclusion:

There was no statistically significant difference in knowledge of tuberculosis by the level of education of the participants (p value=0.419). The Bayanzurkh and Songinokhairkhan district's years of life lost equal to 31 percent of the national total. Total economic loss caused by tuberculosis death within 2 years equal to 94 billion tugrug.

ГАРЧИГ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	3
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	4
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	6
УДИРТГАЛ	7
Судалгааны ажлын үндэслэл	7
Судалгааны ажлын зорилго, зорилт	8
Судалгааны шинэлэг тал	9
Судалгааны практик ач холбогдол.....	9
Судалгааны ажлын хүлээгдэж буй үр дүн	9
Судалгааны үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал.....	9
Судалгааны ажлыг хэвлүүлсэн байдал	10
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ХЭВЛЭЛИЙН ТОЙМ	11
1.1. Монгол улсын нийгэм, эдийн засгийн нөхцөл байдал	11
1.2. Монгол улсын эрүүл мэндийн нөхцөл байдал.....	12
1.3. Сүрьеэ өвчний нөхцөл байдал	14
1.4. Насанд хүрэгчдийн сүрьеэ өвчний талаарх мэдлэг	16
1.5. Амьдралын алдагдсан жилүүд	16
1.6. Амьдралын алдагдсан жилүүдийн тооцоолол	18
1.7. Сүрьеэ өвчнөөс үүдэлтэй ААЖ	19
1.8. Сүрьеэ өвчнөөс үүдэлтэй нас баралтын нийгэм эдийн засагт үзүүлэх хор хохирол	20
1.9. Сүрьеэ өвчнөөс үүдэлтэй нас баралтын нийгэм эдийн засагт үзүүлэх хохирлын тооцоолол	21
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. СУДАЛГААНЫ ХЭРЭГЛЭГДЭХҮҮН БА АРГА ЗҮЙ	24
2.1. Судалгааны загвар.....	24
2.2. Судалгааны хамрах хүрээ ба түүвэр.....	24

2.3. Судалгааны ажлын хэрэглэгдэхүүн ба материал	26
2.4. Судалгааг хийсэн аргачлал	26
2.5. Судалгааны үр дүнгийн боловсруулалт.....	28
ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ҮР ДҮН.....	29
3.1. Насанд хүрэгчдийн сүрьеэ өвчний талаарх мэдлэг.....	29
3.2. Сүрьеэ өвчнөөс үүдэлтэй амьдралын алдагдсан жилүүд ба түүнийг тодорхойлох нь.....	34
3.3. Сүрьеэ өвчнөөс үүдэлтэй нас баралтын нийгэм эдийн засагт учруулж буй хор хохирол	40
ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ХЭЛЦЭМЖ.....	45
СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ДҮГНЭЛТ.....	58
ЗӨВЛӨМЖ.....	59

НОМ ЗҮЙ

1. WHO. WHO guide to identifying the economic consequences of disease and injury . WHO press. 2009. х. 14-17.
2. Sala-I-Martin, Xavier. Unhealthy people are poor people...and vice versa. 2002. х. 1-4.
3. PoliticsTheory . Улс төр ерөнхий онол: Монголын нийгмийн социал бүлгүүдийн ашиг сонирхлын ялгарал. 2015. http://politicstheory.blogspot.com/2011/01/blog-post_319.html. Assessed 2011 Jan 8.
4. WHO. Global tuberculosis report 2015. WHO press. 2015. х. 1.
5. Ч.Бат-Эрдэнэ, СТСМА, Ч. Зулцэцэг, Эрүүл мэндийн үзүүлэлт-2014 он. Улаанбаатар хот. х. 58.
6. Монгол Улс. Төрийн мэдээлэл. Өрхийн нийгэм, эдийн засгийн судалгаа-2014. Улаанбаатар: Үндэсний статистикийн хороо, 2015.
7. ХӨСҮТ. 2014. <http://www.nccd.gov.mn/>. 2016.
8. Монгол Улс. Төрийн мэдээлэл. Хүн амын амьжиргааны доод түвшинг тодорхойлох тухай, 3 дугаар зүйл. Улаанбаатар: Монгол улсын хууль, 2013.
9. Монгол Улс. Төрийн мэдээлэл. Монгол улсын үндэсний статистикийн хорооны даргын тушаал. Хүн амын амьжиргааны 2015 оны доод түвшинг тогтоох тухай. Улаанбаатар: Монгол улсын үндэсний статистикийн хороо. 2015.
10. Oxlade O, Murray M. Tuberculosis and Poverty: Why Are the Poor at Greater Risk in India? 2012. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0047533>. 2016.
11. Монгол Улс. Төрийн мэдээлэл. Нийслэл хотын хүн ам 2015. Улаанбаатар. Нийслэлийн статистикийн газар. 2016.
12. Улаанбаатар хотын нийт өрхийн 10,43 хувь нь амжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой. 2013. <http://www.assa.mn/content/17726.shtml?alias=social>. 2016.
13. 2015 онд бүртгэгдсэн сүрьеэгийн өвчлөлийн байдал. 2016. http://www.nccd.gov.mn/index.php?option=com_content&view=article&id=755:2015-&catid=11:2011-08-19-07-37-14. 2016.
14. Уранчимэг Б, Мөнхжаргал Д, Цолмон Б. Сүрьеэгийн тандалтын тайлан мэдээний эмхэтгэл (2011-2015). Улаанбаатар: Хөх Монгол; 2016. х.38

15. Sanborn, Jill S. ба Gardner, John W. Lippincott Williams & Wilkins. Years of Potential Life Lost (YPLL)—What Does it Measure? 1990; Vol. 1.x.322.
16. Монгол Улс. 2017.
https://mn.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%B3%D0%BE%D0%BB_%D0%A3%D0%BB%D1%81. 2017.
17. World Bank Country and Lending Groups. 2017.
<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>. 2017.
18. Монгол банкнаас заралсан ханшийн сарын дундаж хөдөлгөөн. 2016.
<https://www.mongolbank.mn/dblistofficialaveragemonthlydynamic.aspx>. 2017.
19. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн. 2016.
https://mn.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%BE%D0%B4%D1%8B%D0%BD_%D0%BD%D0%B8%D0%B9%D1%82_%D0%B1%D2%AF%D1%82%D1%8D%D1%8D%D0%B3%D0%B4%D1%8D%D1%85%D2%AF%D2%AF%D0%BD. 2017.
20. Монгол банкнаас заралсан ханшийн сарын дундаж хөдөлгөөн. 2015.
<https://www.mongolbank.mn/dblistofficialaveragemonthlydynamic.aspx>. 2017.
21. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files. 2016.
<http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=MN>. 2017.
22. Монгол Улс. Төрийн мэдээлэл. Статистикийн бюллетень: Монгол улсын нийгэм эдийн засгийн байдал. Улаанбаатар: Нийслэлийн статистикийн газар. 2016.х.1.
23. Монгол улсын нийгэм, эдийн засгийн байдал. 2015. <http://www.nso.mn/>. 2016.
24. Монгол Улс. Төрийн мэдээлэл. Улаанбаатар хотын суурин хүн амын тоо, дүүргээр. 2010-2015. х.1.
25. Ажил эрхлэлт. Нийслэлийн эдийн засаг, нийгмийн байдал. 2015.
<http://www.nso.mn/>. 2016.
26. Чингэлтэй дүүргийн өрх, хүн ам - 2014. Улаанбаатар: Чингэлтэй дүүргийн засаг даргын дэргэдэх статистикийн хэлтэс. 2015. х.1.
27. Sebnem Kalemli O. Does Mortality Decline Promote Economic Growth? 2002; Vol(4). х.411
28. Тулчински Т.Х, Варавикова А.Е. Шинэ Нийгмийн Эрүүл Мэнд. Улаанбаатар : Nemo, 2005. х.502.

29. Pianin E. US Health Care Costs Surge to 17 Percent of GDP. 2015.
<http://www.thefiscaltimes.com/2015/12/03/Federal-Health-Care-Costs-Surge-17-Percent-GDP>). 2016.
30. The World Bank in Vietnam. 2015. <http://www.worldbank.org/en/country/vietnam>. 2017.
31. The World Bank in Mongolia. 2015. <http://www.worldbank.org/en/country/mongolia>. 2017.
32. Орхон Г, 2015. <http://mongolianeconomy.mn/en/i/8343>. 2016.
33. Эрүүл мэндийн статистикийн мэдээлэл. 2015 оны хүн амын нийт нас баралт. Улаанбаатар : Эрүүл Мэндийн Хөгжлийн төв, 2016.
34. Эрүүл мэндийн статистикийн мэдээлэл: 2014 оны хүн амын нийт нас баралт. Улаанбаатар: Эрүүл Мэндийн Хөгжлийн төв. 2016.
35. Эрүүл мэндийн статистикийн мэдээлэл: 2015 оны хүн амын нийт нас баралт. Улаанбаатар: Эрүүл Мэндийн Хөгжлийн төв. 2016.
36. History of tuberculosis. 2016. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_tuberculosis. 2016.
37. Санскрит. 2017.
<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82>. 2017.
38. Батбаяр О. Сүрьеэ өвчнөөс үүсэх эдийн засгийн хохирлын судалгаа. АУ-ны зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар: Эрүүл Мэндийн Шинжлэх Ухааны Их сургууль; 2010. х.13.
39. Treatment for TB Disease. 2016. <https://www.cdc.gov/tb/topic/treatment/tbdisease.htm>. 2016.
40. МОЭДС буюу Маш Олон Эмийн Дасалтай Сүрьеэ. 2008.
<http://aids.mn/?pageID=85&objID=119&msg=one>. 2016.
41. Tuberculosis: A Global Emergency. Geneva: WHO. 1996. х.1.
42. WHO: Tuberculosis (Fact sheet). 2016.
43. Ганзаяа С. Монгол улсад бүртгэгдсэн сүрьеэ өвчний тархвар зүйд байгаль цаг уур, нийгмийн зарим хүчин зүйлсийн нөлөө. АУ-ны магистрын зэрэг горилж бичсэн нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар : Эрүүл Мэндийн Шинжлэх Ухааны Их Сургууль, 2008.
44. TB Epidemiology in the Western Pacific Region. 2011.
<http://www.wpro.who.int/tb/data/en/>. 2016.

45. Глобалъ сангийн дэмжлэгтэй ДОХ, Сүрьеэгийн төслүүдийн танилцуулга. 2016. х.15.
46. ХӨСҮТ.2015 онд бүртгэгдсэн сүрьеэгийн өвчлөлийн байдал. 2016.
http://www.nccd.gov.mn/index.php?option=com_content&view=article&id=755:2015-&catid=11:2011-08-19-07-37-14. 2016.
47. Ундрал Г, Оюунгэрэл Б. Мэдэх эрх - Шууд оролцооны эрх. Улаанбаатар: Хаан Принтинг. 2005. х.12.
48. List of vountries by literacy rate. 2015.
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_literacy_rate/. 2017.
49. Наранзул Д, Даваа Г, Анггармөрөн Д, Батзориг Б, Хүдэрчулуун Н, Сүрьеэ өвчний талаарх хүн амын мэдлэг, дадал, хандалгын судалгаа. х. 32.
50. The Five Deadliest Outbreaks and Pandemics in History. 2013.
http://www.rwjf.org/en/culture-of-health/2013/12/the_five_deadliesto.html. 2017.
51. Years of potential life lost. https://en.wikipedia.org/wiki/Years_of_potential_life_lost. 2017.
52. Красильников И.А., Иванова А.Е., Семенова В.Г., Сабгайда Т.П., Евдокушкина Г.Н.Методические рекомендации по использованию показателя «Потерянные годы потенциальной жизнх» для обоснования приоритетных проблем здоровья населения России на федеральном, региональном и муниципальном уровнях. Москва. 2015.х.41.
53. Calculating Potential Years of Life Lost. 2006. <http://core.apheo.ca/index.php?pid=190>. 2016.
54. Fact sheet:Tuberculosis. 2015. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs104/en/>. 2016.
55. Donev D, Zaletel-Kragelj L, Bjegovic V. Measuring the burden of disease: Disability adjusted life year.
56. WHO. 2002. Methods for estimating the environmental burden of disease. 2017
57. Socioecenomics . 2017. <http://www.wikipedia.org/wiki/Socioaeconomics>. 2017.
58. Nancy E.Adler, Katherine Newman .Socioeconomics Disparities in Health: Pathways and Policies . Georgetown : Project HOPE, 2002. х.10.
59. Mauch V, Bonsu F.Free tuberculosis diagnosis and treatment are not enough: patient cost evidence from three continents. с.л. : The International Journal of Tuberculosis and Lung Disease, 2013 .

60. WHO. How to estimate the economic cost of a risk factor or disease. 2011. х.41.
61. Монгол Улс. Төрийн мэдээлэл. Монгол улсын хууль: Хөдөлмөрийн тухай, Наймдугаар бүлэг, 109 зүйлийн 1.16 заалт . Улаанбаатар. 1999.
62. Монгол Улс. Төрийн мэдээлэл. Нийгмийн даатгалын шимтгэл. Улаанбаатар: Эрүүл мэндийн нийгмийн даатгалын ерөнхийн газар (Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг). 2016.
63. Монгол Улс. Төрийн мэдээлэл. Хувь хүний орлогын албан татвар. Улаанбаатар: Татварын ерөнхий газар (Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг). 2016.
64. Mortality rate. wikipedia.org/wiki/Mortality_rate. 2017.
65. Life expectancy. https://en.wikipedia.org/wiki/Life_expectancy. 2017.
66. Хүн амын дундаж наслалт, хүйс, аймаг/нийслэлээр. 2016.
http://www.1212.mn/tables.aspx?tbl_id=DT_NSO_0300_030V1&13999001_select_all=0&13999001SingleSelect=_T2_T3&SOUM_select_all=0&SOUMSingleSelect=_0&Year_select_all=0&YearSingleSelect=_2015_2014&viewtype=table. 2017.
67. Монгол банкнаас заралсан ханшийн сарын дундаж хөдөлгөөн. 2014.
<https://www.mongolbank.mn/dblistofficialaveragemonthlydynamic.aspx?vYear1=2014&vYear2=2014&vMonth1=01&vMonth2=12>. 2017.
68. Монгол банкнаас заралсан ханшийн сарын дундаж хөдөлгөөн. 2013.
<https://www.mongolbank.mn/dblistofficialaveragemonthlydynamic.aspx?vYear1=2013&vYear2=2013&vMonth1=01&vMonth2=12>. 2017.
69. Esmael A, Ali L, Agonafir M. Assessment of Patient's Knowledge, Attitude, and Practice Regarding Pulmonary Tuberculosis in Eastern Amhara Regional State, Ethiopia: Cross-Sectional Study. 2013; vol 88 (4).x.786-788.
70. Navio P, Yuste M.R, Socio-economics determinants of knowledge and attitudes about tuberculosis among the general population of Metro Manila, Philippines. 2002; vol 6 (4). x.301–306.
71. Chen W, Yang L, Haiqi Y. Is tuberculosis health education reaching the public in China? A cross-sectional survey in Guizhou Province. 2016; vol 6 (9). x.1-9.
72. Цэндмаа Г. Сүрьеэгийн талаарх Улаанбаатар хотын хүн амын мэдлэг, дадал, хандлага. НЭМ-ийн магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар : Эрүүл Мэндийн Шинжлэх Ухааны Их Сургууль, 2012.
73. Наранзул Д, Сүрьеэ өвчний талаарх сүрьеэгийн бус эмнэлгийн мэргэжилтний мэдлэг, хандлага, дадлын судлагаа. АУ-ны магистрын зэрэг горилж бичсэн нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар: Эрүүл Мэндийн Шинжлэх Ухааны Их Сургууль, 2010.

74. Bryla M, Dziankowska-Zaborszczyk E. International Journal of Tuberculosis and Lung Disease. Standard expected years of life lost due to tuberculosis Poland. 2017; vol 12 (2). x. 1-7.
75. Humblet P.C, Lagasse R, Levêque A. Trends in Belgian premature avoidable deaths over a 20 year period. 2000; vol 54. x. 687-691.
76. Ferrer G, da Silvia R.M, Ferrer K.T. The burden of disease due to tuberculosis in the state of Santa Catarina, Brazil. 2014; vol 40 (1). x. 61-68.
77. Наранзул Д, Ганцэцэг Д, Цолмон Б. Монгол Улсад бүртгэгдсэн эмэнд дасалтай сүрьеэгийн тандалт, судалгааны тайлан (2003-2011). x. 107.
78. Joses M.K, Rosenari Deborah K.M. Productivity losses associated with tuberculosis deaths in the World Health Organization African region. Infectious Diseases of Poverty 2016; vol 5 (43).
79. Indonesian Population Pyramid. 2011.
<https://www.populationpyramid.net/indonesia/2011/>. 2017.
80. The Economic Burden of Tuberculosis in Indonesia. 2011. x. 8.
81. Tadayuki T, Ernesto J, Diana W, Mario R, Knut L. Financial burden for tuberculosis patients in low- and middle-income countries: a systematic review. European respiratory journal. 2014. vol 43 (6). x. 1763-1775.